

УДК 811.111'373.7 (045)

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.2.2022.274923>

С. Р. Васько

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: serhii.vasko@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9748-0754>

ФРАЗЕМИ ЯК ЗНАКИ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ І РЕЗУЛЬТАТ ФРАЗЕОСЕМІОЗИСУ

Abstract

The article presents the historiography of the issue connected to the terminological essence of phraseological units and the discussion concerning the development of their optimal classification, which took place among the representatives of historical-etymological, systemic-structural and functional-pragmatic/parametric phraseology. The results of searches in the field of phraseology are systematized through the prism of historical and etymological studies, and it is concluded that the efforts of linguists were aimed at reconstructing the origin of its units. Arguments are presented in favour of the universal nature of the classification of stable compounds, developed by L. H. Skrypnyk within the framework of system-structural syntax, where their differentiation according to the models of word combinations and sentences of different types was proposed as a basis. At the same time, special attention is focused on the concept developed by N. M. Amosova and presented in her work that studies the basics of English phraseology, where the author argued for the important role of context for a grammar-based combination of words that makes up a fixed expression of a specific language, English in particular, in which the degree of word autonomy is much higher than in other languages due to its analyticity. Besides, the paper deals with the prerequisites for shifting the emphasis in phraseological studies to the functional-parametric approach, which application contributed to broadening the view of the essence of phraseological units based on two criteria: the criterion of their reproducibility and the criterion of wordiness.

The discussion about the choice of the optimal term to designate the object of phraseology in the broad sense is summarized and it is linguistically substantiated that such a multifunctional hyperonym is the term “phraseologism” and its full semantic equivalent – the phraseme, formed by analogy with linguistic terms with an -emic component.

The evolution of the term “phraseme” in the conditions of the formation of a new cognitive-discursive phraseology, where the concept of phraseosemiosis is included in its scientific definition, is considered in detail. It is proved and demonstrated on the concrete example of the English phraseme with a quantitative component “baker’s dozen (13)” that the result of this process is a phraseme as a sign of secondary nomination, the internal form of which encodes features that concentrate in a stable form valuable and figurative meanings of the national worldview and ethno-unique features of national life and national spirit, verbalized according to the laws of the lexical-semantic and grammatical systems of each language and easily reproduced in the minds of speakers of this language in the form of ready-made compounds.

Keywords: cognitive-discursive phraseology, phraseologism, phraseme, phraseosemiosis, secondary nomination, phrasemic sign, reproducibility.

Анотація

У статті представлено історіографію питання про термінологічну сутність одиниць фразеології та дискусію навколо розроблення оптимальної їх класифікації, яка точилася в середовищі представників історико-етимологічної, системно-структурної і функційно-прагматичної / параметричної парадигм. Систематизовано результати пошуків у царині фразеології крізь призму історико-етимологічних напрацювань і зроблено висновок, що зусилля вчених були спрямовані на реконструкцію походження її одиниць. Наведено аргументи на користь універсального характеру класифікації стійких сполук, розробленої Л. Г. Скрипник у рамках уже системно-структурного синтаксису, де за основу було запропоновано їхню диференціацію за моделями словосполучень і за моделями речень різних типів. Водночас, окрему увагу зосереджено на концепції Н. М. Амосової, викладеної в праці, присвяченій вивченню основ англійської фразеології, де авторка обстоювала важливу роль контексту для граматичного поєднання слів у стійкий вислів конкретної мови, зокрема англійської, у якій ступінь автономії слова є набагато вищим за інші мови у зв'язку з

її аналітизмом. Стисло схарактеризовано передумови для зміщення акцентів у фразеологічних студіях на функційно-параметричний підхід, у результаті застосування якого був утверджений широкий погляд на сутність фразеологізмів на основі двох критеріїв: критерію їх відтворюваності й критерію багатослівності.

Зроблено підсумок у дискусії навколо вибору оптимального терміна на позначення об'єкта фразеології в широкому смислі й науково обґрунтовано, що таким поліфункційним гіперонімом є термін фразеологізм та його повний семантичний еквівалент – фразема, утворений за аналогією до лінгвістичних термінів з -емним компонентом.

Докладно розглянуто еволюцію терміна “фразема” в умовах становлення нової когнітивно-дискурсивної фразеології, де в його наукову дефініцію закладено поняття фразеосеміозису. Доведено і продемонстровано на конкретному прикладі фраземи англійської мови з квантитативним компонентом *baker's dozen* – “пекарева (пекарська) дюжина (13)”, що результатом цього процесу є фразема як знак вторинної номінації, у внутрішній формі якої закодовані ознаки, що концентрують у стійкій формі ціннісно-образні смисли національного світосприйняття й етноунікальні особливості народного життя й народного духу, вербалізовані за законами лексико-семантичної і граматичної систем кожної мови й легко відтворювані у свідомості носіїв цієї мови у вигляді готових сполучень.

Ключові слова: когнітивно-дискурсивна фразеологія, фразеологізм, фразема, фразеосеміозис, вторинна номінація, фраземний знак, відтворюваність.

Вступ. Сучасна лінгвістика за словами О. С. Кубрякової є “поліпарадигмальною наукою, але, незважаючи на фактичні процеси інтеграції ідей різних наукових шкіл, кожна з них продовжує свій шлях розвитку в конкретній предметній сфері досліджень і становить своєрідну мініпарадигму наукового знання” (2004, с. 228).

Однією з лінгвістичних мініпарадигм є фразеологічна теорія (Б. М. Ажнюк, Ш. Баллі, В. І. Гавриць, М. В. Гамзюк, Ж. В. Краснобаєва-Чорна, О. П. Левченко, О. П. Пророченко, О. О. Селіванова, В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко, М. О. Шутова, V. Altenberg, Y. Clark, J. P. Colson, A. P. Cowie, S. Granger, S. Th. Gries, M. Paquot, A. Langlotz, M. Levin, H. Lindquist, R. Moon, M. Stubbs, V. N. Kipfer та ін.), яка формувалася на базі досягнень “традиційних” лінгвістичних парадигм: історико-етимологічної/ порівняльно-історичної (А. П. Василенко, Б. О. Ларін, В. М. Мокієнко, О. О. Потебня, Л. П. Сміт, Я. О. Спринчак, Н. Burger та ін.), системно-структурної (Н. М. Амосова, Ш. Баллі, Л. Г. Скрипник та ін.) та функційно-прагматичної (М. Ф. Алефіренко, В. М. Телія, M. Stubbs та ін.).

Становлення фразеології як лінгвістичної дисципліни зазвичай пов'язують з ім'ям Ш. Баллі та його класифікацією різних сполук одиниць, в якій учений виділив вільні словосполучення, фразеологічні ряди (групи слів, де два розташовані поряд поняття зливаються майже в одне), фразеологічні єдності (де слова втратили своє значення й виражають єдине нерозкладене поняття), фразеологічні звороти (що увійшли в мовний узус і стали фактами мовної системи). Якщо в будь-якому словосполученні, на думку Ш. Баллі, кожна одиниця частково або повністю втрачає своє значення, й лише сполучення в цілому зберігає смисл, то таке поєднання є фразеологічним висловом (Баллі, 2001, с. 84–85, 87, 90).

Проте, як показує попередній огляд наукової літератури, витоки фразеологічної науки слід шукати в більш ранніх роботах із цієї проблематики, а безпосередньо розроблення її теорії та методології – у контексті названих вище лінгвістичних парадигм, зокрема системно-структурної.

Мета статті – схарактеризувати процес фразеосеміозису, результатом якого є фраземи як знаки вторинної номінації.

Виклад основного матеріалу. Систематизація знань про стійкі звороти мовлення розпочалася під впливом ідей історико-етимологічної парадигми, яка панувала в лінгвістичній науці в середині XIX ст. Це пояснює, чому інтерес дослідників до

вивчення цих одиниць був звернений насамперед до реконструкції джерел їхнього походження.

Роботи фразеологічного змісту в аспекті етимологічних пошуків виконувалися переважно на поч. ХХ ст. і тривали майже до його середини, коли власне в лінгвістиці почала набирати стрімких обертів і утвердилася інша наукова парадигма. Підтвердження цих припущень знаходимо в “Передмові” до збірника статей “Phraseologie / Phraseology: An International Handbook of Contemporary Research...” (by Harald Burger (Ed.), et al.), де наголошується на тому, що “хоча систематичні дослідження у фразеології сягають поч. ХХ ст., проте широкомасштабні міжнародні пошуки в цій площині розпочалися лише в 70-х роках ХХ ст.” (2007, р. XII).

Історико-етимологічна фразеологія була представлена двома напрямками досліджень. Одні вчені переконували в тому, що фразеологізми як одиниці мови складаються зі слів і за своєю будовою (граматичною формою) є словосполученнями. І тому без з’ясування етимології слів, що входять до їх складу, визначити походження стійкої сполуки неможливо (див. докладніше про цю дискусію в праці: Копыленко & Попова, 2010). Інші ж, навпаки, відносили їх до нерозкладних сполук – “ідіом” (фразеологічних стереотипів) із різним ступенем злиття компонентів, яке відбувалося “як у далеку історичну добу, так і на сучасному етапі фразеотворення”. Із цих спостережень стає зрозумілим, чому науковці обстоювали важливість історико-етимологічного вивчення одиниць фразеології. Походження, шляхи і закономірності утворення фразеологічних сполук можна визначити лише при ретельному опрацюванні питань історичної фразеології на матеріалі різних мов. А поки питання про їхнє походження та історичний розвиток залишається без відповіді. До того ж велике значення для становлення фразеології як лінгвістичної дисципліни матиме застосування в ній зіставного і порівняльного методів, за допомогою яких вдасться встановити як загальні тенденції в історії виникнення фразеологічних сполук, так і відмінності при їх утворенні в кожній конкретній мові. Методика діахронічного аналізу, що була апробована фразеологами на широкому славистичному й індоєвропейському матеріалі, показала свою ефективність, зокрема, і для виявлення джерел мотивації фразеологічного значення. У цьому контексті задекларовані ідеї були суголосними з положеннями О. О. Потебні про внутрішню форму слів (Потебня, 1999) і стійких висловів.

Попри значні розбіжності в поглядах представників двох напрямів ранньої історико-етимологічної фразеології, основні їхні методологічні здобутки пов’язані із застосуванням порівняльно-історичного методу (а також зіставно-типологічного) для реконструкції джерел походження як форми, так і значення стійких висловів.

Починаючи з другої половини ХХ ст. і дотепер, етимологічні й діахронічні дослідження (А. О. Івченко, В. М. Мокієнко, В. Д. Ужченко, Н. Burger та ін.) продовжують розпочату процедуру реконструкції 1) внутрішньої форми фразеологізмів різних мов; 2) способів розвитку конотацій у первинному значенні окремого слова як компонента фразеологізмів; 3) національно-культурної символіки й образності нерозкладних стійких сполук тощо.

Безумовно, що подальше вивчення цих питань актуалізувалося вже наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст. у новій науковій лінгвістичній парадигмі, коли об’єкт фразеології, за спостереженнями Г. Бургера та його колег, розширився “від стійких сполук до шаблонних речень і текстів” (Burger, 2007, pp. XII – XVIII). На цьому докладніше зупинимося нижче.

Хронологічно наступною в лінгвістиці була *системно-структурна наукова парадигма*, охарактеризована як “ера семантики”, яка значно вплинула на зміщення

акцентів у фразеології з діахронічної етимології на синхронічну етимологію й безпосередньо на вивчення системних відношень між різними видами стійких сполук з опертям на семантику. Особливо активно розроблялися питання про 1) співвідношення фразеологізму і слова, 2) визначення критеріїв фразеологічності та семантичних основ для класифікації фразеологізмів, 3) наявність системних зв'язків між одиницями фразеології (варіантність фразеологізмів, синонімію, антонімію, полісемію), розроблення власне фразеологічних методів дослідження тощо.

При цьому зазначимо, що основна дискусія, присвячена пошуку термінологічної одиниці на позначення об'єкта дослідження у фразеології та оптимальної дефініції для її визначення, перебувала під впливом загальноприйнятої на той час фразеологічної теорії В. В. Виноградова, яка на довгі роки визначила подальший її розвиток і стала так званою “доксою”, загальмувавши появу альтернативної системної класифікації одиниць фразеології (Амосова, 2013). З-поміж критичних міркувань заслуговує на увагу позиція насамперед І. Є. Анічкова, який розумів фразеологію як лінгвістичну дисципліну, де вивчаються принципи сполучуваності слів, тимчасом як синтаксична теорія, на засадах якої розроблялася класифікація фразеологізмів В. В. Виноградова, є розділом граматики, де досліджуються правила сполучуваності слів на матеріалі конкретної мови.

На тлі десятків класифікацій, що повторювали виноградівську, можна виокремити й ті, що відрізнялися новаторством й оригінальністю. На наш погляд, одна з оптимальних структурно-граматичних класифікацій фразеологічних одиниць (зворотів), запропонована в роботах Л. Г. Скрипник, де було виділено два їхні класи: 1) фразеологізми, “організовані за моделлю словосполучення, семантико-структурною особливістю яких є співвіднесення з окремим словом і функціонування його в ролі члена речення (те, про що говорили представники першого напрямку в історико-етимологічній фразеології), та 2) фрази, побудовані за моделями речень” (1973, сс. 19–23). Ще однією перевагою в теорії Л. Г. Скрипник була її перспективна думка про критерій відтворюваності фразеологічних зворотів у мовленні людини, що є ключовою властивістю цих одиниць.

Припускаємо, що класифікація Л. Г. Скрипник може претендувати на універсальну таксономію фразеологізмів з погляду їхньої структурно-системної організації, спираючись на яку можна здійснювати подальшу видову диференціацію цих одиниць з урахуванням обраних дослідницьких принципів, а також матеріалу й особливостей конкретної мови. Таке спостереження нами зроблено з попередньо розглянутих численних класифікацій фразеологізмів.

Оскільки для цього дослідження науковий інтерес становлять фразеологізми англійської мови в плані розгляду лексико-граматичних трансформацій їхнього ключового компонента, який у складі стійкого вислову набуває нових сем і в цілому генерує фразеологічне значення, то наведемо аргументи дослідників, які були сформульовані в результаті аналізу матеріалу англійської мови.

Фундаментальною теоретичною працею, виконаною в межах системно-структурної лінгвістичної парадигми, вважається монографія Н. М. Амосової “Основи англійської фразеології” (3-є вид. датоване 2013 р.), у якій авторка вперше запропонувала “контекстологічний підхід для вивчення словесних сполук” (2013, с. 2) і на його основі відмежувала їх від вільних сполучень слів. Визначення типів контекстологічної взаємодії, на її думку, дозволяє диференціювати фразеологічні явища від явищ іншого порядку та визначити принципи їхньої класифікації (там само).

Особливий акцент у роботі Н. М. Амосової зроблено на характеристиці контекстологічних умов для англійської мови. “Дослідити роль та форми контексту,

–пише Н. М. Амосова, – можна лише на матеріалі конкретної мови, утримуючись від широких узагальнень та механічного поширення одержаних висновків на інші мови. Річ у тому, що роль контексту в тій чи тій мові залежить від ступеня автономії слова, зумовленої особливостями її граматичного ладу та словникового складу” (2013, с. 25). У своїх міркуваннях дослідниця спирається на тези Ст. Ульмана, який переконував у тому, що сила контексту залежить від ступеня автономності слова в кожній мові і наводив аргументи на користь того, що, наприклад, семантична автономія французького слова не є тотожною автономії слова в німецькій мові чи навіть у старофранцузькій. З огляду на ці твердження, погоджуємося з Н. М. Амосовою в тому, що роль контексту для англійської значно вагоміша, аніж для інших мов і що цей факт пов’язаний з аналітизмом англійського граматичного ладу, який має дуже обмежений реєстр засобів для морфологічного формотворення (там само).

Грамматична будова англійської мови вплинула на виникнення різних омоформ, тобто лексико-граматичних омонімів. Н. М. Амосова коментує цю особливість на прикладі слова *blind*, узятого поза контекстом. Очевидно, що без контексту лише за цією формою слова неможливо визначити його належність навіть до певного лексико-граматичного класу / розряду, оскільки в ньому не відображені його граматичні категорії, або, точніше, воно містить одночасно різні лексичні й граматичні показники. Його можна кваліфікувати як дієслово у формі теперішнього часу першої і другої особи однини або ж теперішнього часу всіх трьох осіб множини, або як інфінітив, або як форму наказового способу. Понад те, воно може бути не тільки якоюсь із зазначених дієслівних форм, а й прикметником, і іменником. Відтак, звуковий або буквений комплекс *blind* імплікує в собі не лише певні омоформи, а щонайменше містить три лексико-граматичні омоніми. Форма *blinded* може вживатися як особова дієслівна форма минулого невизначеного часу, як дієприкметник минулого часу, як субстантивований прикметник із суфіксом *-ed*. Форма *blinding* може бути дієприкметником теперішнього часу, герундієм і віддієслівним іменником. Такі форми типові для морфологічного устрою англійської мови. З ними пов’язаний і унікальний характер англійського словосполучення і речення (Амосова, 2013, сс. 25–26).

Для досягнення мети цього дослідження врахування морфологічного ладу англійської мови та роль контексту є принциповими умовами, без яких неможливо сформулювати широку дефініцію термінологічного гіпероніма як оптимальної одиниці для позначення центрального об’єкта фразеології, а також розкрити когнітивно-семіотичні механізми поєднання компонентів у всіх його гіпонімах / видових представників. У широкому смислі йдеться про когнітивний процес фразеосеміозису.

Міркуючи навколо природи одиниць, що беруть участь у процесі фразеонімації, Н. М. Амосова запропонувала враховувати два типи контексту: постійний і змінний. Перший виключає або лімітує варіації компонентів у межах того самого семантичного результату, тоді як другий допускає варіантність конкретного лексичного складу і зумовлює синтаксичні й морфологічні його комбінації (там само).

І хоча концепція контекстологічної взаємодії Н. М. Амосової розроблялася під впливом ідей структуралізму, проте в ній уже визрівав новий поворот, що став актуальним для представників *функційно-прагматичної наукової парадигми*, яка згодом об’єднала три лінгвістичні теорії (теорію номінації, теорію референції, теорію мовленнєвих актів).

У перебігу дискусій представників нової прагматичної ідеї багатопрофільної системно-структурної фразеології, зокрема й В. В. Виноградова, зазнали ревізії

(Телия, 1996, с. 8) і критичної оцінки. В. М. Телія пише про те, що саме функціоналізм мав компенсувати значні недоліки іманентності в лінгвістичних студіях шляхом актуалізації “людського фактора в мові” (там само, с. 9) як ключового принципу лінгвістичної науки загалом та фразеологічної теорії зокрема.

Було сформульовано положення про те, що головними чинниками для фразеотворення слід уважати процеси сегментації світу людиною, характерні для конкретного мовного соціуму (про це вище зазначалося з посиланнями на роботу Н. М. Амосової, яка аргументувала значення контексту для конкретної мови), й виявлення ролі фразеологізмів в організації висловлювання для його представників.

Поступово у фразеології формується *функційно-параметричний підхід* для вивчення всіх її одиниць, визначальним параметром для яких обирають їх здатність до відтворення як готових стійких сполук, що зберігаються у свідомості носіїв певної мови. Цей параметр на тлі інших обґрунтувала В. М. Телія і припустила, що “відтворюваність може бути як абсолютною, так і відносною” (1996, с. 56). За такого вектора зрештою було прийнято широкий погляд на обсяг фразеології і виділено “шість базових класів її одиниць: 1) ідіоми, 2) фразеологічні сполуки, 3) прислів'я і приказки, 4) крилаті вислови, 5) штампи і 6) кліше. Усі ці типи одиниць, за словами В. М. Телії, поєднуються за двома ознаками: багатослівністю і відтворюваністю. Іншими словами, широкий обсяг фразеології включає все те, що відтворюється в готовому вигляді і не є словом” (там само, с. 58).

Відтворюваність як одна з характеристик названих одиниць забезпечує людині їх вільне вилучення фразеологізмів із пам'яті як готових одиниць із постійним (частково варіативним) складом і значенням (у термінах Н. М. Амосової, це було названо як постійний контекст, який відрізняє стійкі сполуки від вільних поєднань, що утворюються в результаті комбінацій компонентів у перебігу спілкування за законами граматики кожної мови).

За характером взаємодії компонентів постійного контексту, що відображають ядро так званої семантики (інваріанта смислів, одиниці рівня мовної абстракції, що реалізується в її варіантах, семемах), Н. М. Амосова розмежувала дві форми термінологічно пов'язаних між собою одиниць англійської мови – фраземи й ідіоми.

Проте, спираючись на загальноприйнятий широкий погляд на об'єкт фразеології, який було задекларовано вище, цей поділ у сучасних фразеологічних студіях умовний. Уточнімо лише, що термін “idiom” свого часу у вузькому розумінні ввів у науковий обіг англійський дослідник Л. П. Сміт на позначення тих одиниць, які він назвав “словесними аномаліями, що порушують або правила граматики, або закони логіки” (Сміт, 1959, с. 5). Для того щоб переконатися, що термін “ідіома” в англо-американській інтерпретації може кваліфікуватися як одна з одиниць фразеології, наведемо його визначення в Оксфордському словнику, де під ним розуміють “послідовну єдність пов'язаних між собою слів, загальну семантику яких важко або неможливо зрозуміти шляхом тлумачення змісту кожного слова” (Oxford English Dictionary, режим доступу URL: <http://www.oed.com/>). Цим терміном фразеологи активно послуговувалися в різні часи й продовжують ним оперувати в найновіших працях із фразеології різних мов.

Підсумовуючи стислий критичний огляд історії розвитку фразеологічної науки до кінця ХХ ст., у якій найбільш проблематичним було питання (і певною мірою залишається) про пошук оптимального терміна для позначення об'єкта фразеології, зазначимо, що таким поліфункційним гіперонімом на сьогодні є термін **фразеологізм** та його повний семантичний еквівалент – **фразама**, утворений за аналогією з лінгвістичними термінами “у стилі структуралізму” (Телия, 1996, с. 59) на основі

-емного компонента. Тривала і жвава дискусія навколо цього питання спричинила значні розбіжності в підходах і практиках до побудови науково коректної класифікації одиниць фразеології в різних мовах.

Обравши термін фразема як родовий на позначення різних одиниць фразеології, до яких належать усі гіпоніми, утворені на основі “постійного контексту” (Амосова, 2013, с. 23) для їх компонентів, зазначимо, що в основу дефініції такого розуміння покладено поняття **фразеологічного значення**.

Щоб зрозуміти, які сполуки слів є фраземою, треба знати їхнє значення і характер внутрішньої залежності (семантеми – інваріанта смислу, на базі якого твориться фразеологічне значення). Не маючи уявлення про фразеологічне значення, визначити фразему дуже складно, доки не будуть знайдені джерела “лінгвокультурної мотивації” її компонентного складу (Заваринська, 2022).

Фраземи демонструють не лише лексичну стабільність, а й стійкий характер своєї структури. Поєднання цих двох аспектів робить фраземи готовими відтворюваними одиницями мови, а не комбінаціями слів для називання придатних для іменування певної мовленнєвої ситуації. Той факт, що компоненти фраземи поєднуються на основі ключового слова, робить контекстний зв'язок між ними найбільш стійким (наприклад, фразема з квантитативними компонентами *kill two birds with one stone* – “убити двох зайців одним пострілом” – утворена на основі опозиції семантично і категорійно трансформованих числівників *two* й *one*, які лише в цьому постійному контексті виконують роль ключових слів і продукують фразеологічне значення й інваріантний смисл готового вислову).

Ці та інші питання почали активно обговорюватися в період домінування нової *когнітивно-дискурсивної лінгвістичної парадигми* (М. Ф. Алефіренко, О. П. Левченко, О. О. Селіванова, М. В. Гамзюк, М. О. Шутова та ін.), де термін *фразема* закріпився в практиці його вживання в значенні терміна “фразеологізм” без коментарів й обґрунтування для подібної взаємозаміни.

Когнітивно-дискурсивна фразеологія змістила вектор наукових пошуків із розроблення оптимальної класифікації фраземних знаків різної природи на реконструкцію моделі фразеологічної картини світу конкретної лінгвокультури (Алефіренко, 2008, с. 9), яка відображає процеси пізнання навколишньої дійсності і є ментально-когнітивним конструктом.

Науковий обсяг терміна “фразема” у зв'язку з новим антропоцентричним принципом у лінгвістиці зазнав якісних змін, а крім граматичних характеристик та функційно-прагматичного призначення стали розглядати як результат процесу **фразеосеміозису**. Констатуємо, що у фраземах у стійкій формі сконцентровано ціннісно-образні смисли національної самосвідомості, закодовано етноунікальні особливості народного життя і народного духу (звідси й акцент на особливостях їхньої вторинної номінації та правилах сполучуваності компонентів у конкретній мові).

Характерною рисою фразем є їхня образно-ситуативна мотивованість, що відображає світобачення народу – носія мови. Фраземи виникають у національних мовах як знаки вторинної номінації на основі асоціативно-образно-оцінного сприйняття дійсності, що відтворює історичний та духовний досвід мовного колективу, його культурні традиції, етикет, правила поведінки в різних ситуаціях тощо, оскільки суб'єкт фразеонімації – це завжди суб'єкт національної лінгвокультури (Шутова, 2016).

Мовленнєвий (асоціативно-образно-оцінний) процес, що веде до виникнення фраземних знаків вторинної номінації, розглядається як логічний акт фразеосеміозису (за М. Ф. Алефіренком), результатом якого є фразеологічне значення.

У цьому полягає лінгвосеміотична сутність фраземи, що є знаком білатеральної природи (поза єдністю змісту – десигната та форми – десигнатора фразема ані функціонувати, ані сприйматися як знак не може). Десигнат – це асоціативно-образно-оцінне відображення в мовній свідомості людини фрагмента, якості або процесу навколишньої дійсності, що позначається за допомогою десигнатора. Як ідеальна (внутрішня) сторона, десигнат є найважливішим мотивом для творення фраземопороджувального знака. Десигнатор, зі свого боку, – це акустичний образ-схема прототипного стійкого сполучення слів, що зберігається в мовній пам'яті.

Процес і акт фразеосеміозису ґрунтуються на базових положеннях когнітивно-семасіологічної теорії внутрішньої форми знаків вторинної номінації, що сягають містико-інтуїтивістської концепції внутрішньої форми мови В. фон Гумбольдта, а також внутрішньої форми слова О. О. Потебні. Остання слугує генератором лінгвокультурної мотивації (за І. Ф. Заваринською) фраземного знака, або ж його лінгвокреативної природи. Внутрішня форма безпосередньо бере участь у формуванні фразеологічного значення, передумовами для якого стає переосмислена синтаксична конструкція (це може бути як непередикативне, так і передикативне утворення). Внутрішня форма – це ядро семантики (інваранта смислу), архетип, що зберігається в мовній свідомості й генерує новий зміст знаків вторинної номінації – зокрема і фразем. Це так звані “генотип фраземи”, що зумовлює подальший розвиток та функціонування її в узусі носіїв конкретної мови.

Продемонструємо, як відбувається процес фразеосеміозису. Спираючись на концепцію О. О. Потебні, припускаємо, що в основі фразеонімації лежить поняття аперцепції, під яким учений розумів вплив пережитих людиною емоцій і відчуттів на сприйняття кожної життєвої події. “При утворенні слова, як і цілого вислову, колись вже отримане враження зазнає нових змін, наче сприймається в друге, тобто підлягає аперцепції” (1999, с. 99).

Наведені міркування вченого розкривають специфіку фразеологічного значення, що акумулює колективний досвід етносу. Фразеологічне значення зашифроване в генетичних прототипах знаків вторинної номінації. Посередником між фразеологічним значенням і значенням прототипу фраземи є внутрішня форма, яка містить смислові елементи лексичної і граматичної семантики (семантики) компонентів, на основі яких формується фразеологічне значення. Це ті елементи, які “передають гени” майбутній фраземі. З цього випливає припущення про те, що внутрішня форма мотивує фразеологічне значення.

Мотивованість – це лексико-граматична властивість фраземи, а внутрішня форма – компонент її формально-змістової знакової структури, яка виражає цю властивість. Функційно внутрішня форма є способом вираження лінгвокультурної мотивації фраземи, а в онтологічному плані – лексико-граматичною структурою фраземи, що відображає зв'язок її звучання і значення. Виходячи з цього, під внутрішньою формою фраземи розуміємо її обов'язкову ознаку, що виділяється мовною свідомістю на підставі попереднього колективного й індивідуального досвіду.

Прикладом може слугувати фразема англійської мови з квантитативним компонентом *baker's dozen* (Баранцев, 2005, с. 61) – “пекарева (пекарська) дюжина (13)”, український відповідник – “чортова дюжина” (Білоноженко, 2003, с. 764), де на базі первинного значення іменника *dozen* – “колишньої міри поштучного рахунку однорідних предметів, що дорівнювала 12”, в умовах постійного контексту (за Н. М. Амосовою) з іменником *baker's*, ужитим у значенні присвійного прикметника, виникло вторинне фразеологічне значення “пекарева (пекарська) дюжина”,

внутрішня форма якого містить ознаку ‘страх перед суворою карою за недотримання стандарту ваги при випіканні буханця хліба’.

Утворення фраземи *baker's dozen* в її фразеологічному значенні стало можливим за рахунок модуляції квантитативної архісеми в іменника *dozen* (запозиченого в англійську мову з фр. *douzaine*, утвореного від числівника *do(u)ze* – “дванадцять” та суфікса жіночого роду *-aine*, який надає значення точності кількості – 12; у французьку мову цей числівник був запозичений із латинського числівника *duodecim*: *duo* – “два” і *decim* – “десять”) під впливом контекстної сполучуваності з лексемою *baker's* та лінгвокультурним мотивом або “числовим кодом культури, в якому ті чи інші числа наділяються значимими для культури смислами”, за Н. Ф. Венжинович (2020, с. 45), у цьому випадку для генерування у внутрішній формі готового знака диференційної семи ‘страх перед суворою карою за недотримання стандарту ваги при випіканні буханця хліба’. Лексема *dozen* у такому разі втрачає своє первинне значення “міри точної кількості 12”.

Джерелом лінгвокультурної мотивації для утворення фраземи англійської мови *baker's dozen* стала історія Середньовічної Англії, пов’язана з системою штрафів за недотримання ваги випеченого буханця хліба, для якої було встановлено чіткий стандарт. Після випікання буханці могли зменшуватися у вазі, тому булочки змушені були додавати до дюжини буханців (12) ще одну, додаткову. Її розрізали на доважки та додавали до тих буханців, які не дотягували до стандарту. У Середньовіччі за спробу обману покупців кара була аж занадто суворою: могли навіть відтяти руку. Неймовірний страх змушував пекарів вдаватися до таких дій: торговці хлібом отримували від булочників 13 буханців замість дюжини – 12, причому 13-й буханець ішов до прибутку торговців.

Загалом витоки значення “дюжина” – міри поштучного рахунку однорідних предметів, що дорівнює 12, сягають давніх цивілізаційних держав, зокрема Шумеру в Месопотамії (Крамер, 2002), яка застосовувалася аж до введення метричної системи. Число 12 давні люди вважали більш досконалим, аніж 10, бо воно ділиться на 1, 2, 3, 4, 6, 12, а 10 – лише на 1, 2, 5, 10. Звісно, що давні шумери керувалися більш простою логікою, але мудрою (вони послуговувалися й числом 60): якщо взяти за основу 12, то будь-яку річ простіше розділити на 2, 3, 4 і 6 рівних частин. Але головним мотивом для шумерів була рука і чотири пальці, які складаються з 12 фалангів (по три на кожному), а великий палець використовувався для підрахунку. Щодо містики числа 13, то існують різні версії його конотацій, але здебільшого негативні (в європейській нумерології, астрології, прогностиці й християнській релігії).

Отже, реконструкція внутрішньої форми числа 12 у значенні “дюжина” пояснює, чому саме ця кількість була прийнята також і в Англії для комплектації поштучних предметів (до речі, вона і зараз функціонує).

Так, при сприйнятті фраземи *baker's dozen* свідомість англійця легко відтворює ситуацію пов’язану з випіканням і торгівлею хлібом у середньовічній Англії. Відповідно, наведений приклад є фраземним знаком, адже його основною характеристикою, за В. М. Телією, є відтворюваність у готовій формі (1996, с. 58). І саме внутрішня форма як мисленнево-мовленнєвий конструкт фокусує в собі одну з ознак етимологічного образу відповідного фраземного знака.

Внутрішня форма фраземи є як когнітивною, так і мовною категорією. Як показує наведений приклад, у процесі фразеосеміозису внутрішня форма зумовлює і план змісту фраземного знака, і його мовну форму, демонструючи білатеральну природу знака вторинної номінації. Внутрішня форма стає конструктом для асоціативно-образно-оцінного відображення у свідомості

представників лінгвокультури джерел та витоків мотивувальної ознаки для подальшого фразеосеміозису.

Спробуємо реконструювати шлях перетворення думки у вербальну форму від моменту її виникнення до відображення в семантичній структурі готових знаків вторинної номінації. Когнітивний механізм формування асоціативно-образно-оцінної семантики у фраземних знаків на основі внутрішньої форми є послідовним алгоритмом: 1) стартовим етапом у процесі фразеосеміозису є “код культури” як посередник між об’єктом пізнання (когніції) і знаком мови; 2) далі в когнітивній базі формується план змісту знака вторинної номінації, тобто ознака, що буде покладена в основу фразеонімації, або іншими словами, внутрішньої форми фраземи, яка зумовлює її стійку форму шляхом сполучення компонентів за законами лексико-граматичної системи кожної мови; 3) завершальна стадія – це когнітивна здатність представників лінгвокультури відворити у свідомості в готовому вигляді фраземний знак. Описаний механізм формування фраземного знака свідчить про те, що внутрішня форма є посередником між когнітивною і мовною площинами, яка відображає процес пізнання світу людиною.

Внутрішня форма фразем як знаків вторинної номінації утворюється на основі знань, збережених у свідомості носіїв певної мови, та завдяки їх когнітивній здатності усвідомлювати зв’язок між звучанням і значенням утворених одиниць. Роль внутрішньої форми у процесі фразеосеміозису полягає в смислородженні асоціативно-оцінної образності фраземного знака. Як продемонстрував наведений вище приклад, специфіка внутрішньої форми розкривається в результаті співвідношення семантики фраземотвірних компонентів із цілісним (фразеологічним) значенням готової фраземи. При цьому відзначимо, що в акті вторинного семіозису (в цьому разі – фразеосеміозису) об’єкт або предмет думки актуалізується в свідомості носія мови і стає йому зрозумілим, але водночас він корелює з первинним знаком мовної одиниці, що вже стає предметом думки в новому постійному контексті.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Фраземи – це знаки вторинної номінації і водночас результат фразеосеміозису, які за своєю білатеральною природою є досить складним креативним продуктом лінгвокультурного коду етносу, способом актуалізації якого є внутрішня форма, що висвічує в мовній свідомості носія цього коду важливу, значиму для нього ознаку і є генератором номінації, тобто вербальної форми фраземи. З цього випливає, що основна роль внутрішньої форми полягає у формуванні значення фраземи, яка дозволяє носієві мови сприймати її асоціативно-образно-оцінний смисл. Тому внутрішня форма фраземи є елементом культурного коду, який дозволяє зберігати її в пам’яті носіїв мови і щоразу відтворювати за необхідності в готовому вигляді. Внутрішня форма задає вектор для акту вторинної номінації (для формування фразеологічного значення) та в цілому для процесу фразеосеміозису й тих асоціативних модуляцій (перетворень), без яких неможливе утворення фраземних знаків.

Перспективами подальших досліджень є вивчення питання про статус компонентів фраземних знаків і про напрями їх семантичної модуляції.

ЛІТЕРАТУРА

- Ажнюк, Б. М. (1989). *Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні*. Наукова думка.
- Алефиренко, Н. Ф. (2008). *Фразеологія в свете современных лингвистических парадигм*. Элпис.
- Амосова, Н. Н. (2013). *Основы английской фразеологии* (3-є вид.). URSS.

- Балли, Ш. (2001). *Французская стилистика* (2-е изд.). Эдиториал УРСС.
- Баранов, А. Н., & Добровольский, Д. О. (2008). *Аспекты теории фразеологии*. Знак.
- Венжинович, Н. Ф. (2020). О заимствованиях в украинской фразеологии. In Н. Walter, V. M. Mokienko (Hrsg.), *Die slawische Phraseologie: Entlehnungen und Kalkierungen in der slawischen Phraseologie* (s. 43–46). Universität Greifswald.
- Гамзюк, М. В. (2000). *Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької мови)*. Видавничий центр КНЛУ.
- Заваринська, І. Ф. (2022). *Фразеологізми з онімним компонентом в англійській, польській та українській мовах: лінгвокультурологічний аспект*. Осадца Ю. В.
- Івченко, А. О. (1999). *Українська народна фразеологія: ономазіологія, ареали, етимологія*. Фоліо.
- Копыленко, М. М., & Попова, З. Д. (2010). *Очерки по общей фразеологии: Фразеосочетания в системе языка* (изд. 2). URSS.
- Крамер, С. Н. (2002). *Шумеры. Первая цивилизация на Земле* (А. В. Милосердова, Пер.). ЗАО “Центрполиграф”.
- Краснобаєва-Чорна, Ж. (2013). Терміносистема фразеології: структура та складники термінологічної мікросистеми “фразеокласифікація”. *Лінгвістичні студії*, 26, 156–163.
- Кубрякова, Е. С. (2004). *Язык и знание. На пути получения знаний о языке. Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. Языки славянской культуры*.
- Левченко, О. (2005). *Фразеологічна символіка: Лінгвокультурологічний аспект*. ЛРІДУ НАДУ.
- Мокиєнко, В. М. (2010). Историческая фразеология славянских языков. В J. Grković-Mejdžor (Ured.), *Теорија дијахроніске лінгвистике и проучавање словенских језика* (с. 103–129). Српска академија наука и уметности.
- Потебня, А. А. (1999). *Полное собрание трудов: Мысль и язык*. Лабиринт.
- Селіванова, О. О. (2004). *Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти)*. Брама.
- Скрипник, Л. Г. (1973). *Фразеологія української мови*. Наукова думка.
- Смит, Л. П. (1959). *Фразеологія англійського мови* (А. С. Ігнат'єва, Пер.). Учпедгиз.
- Спринчак, Я. О. (1976). Этимологический анализ фразеологических выражений. *Украинский язык и литература в школе*, 5, 33–38.
- Телия, В. Н. (1996). Объем фразеологии и типы ее единиц. В В. Телия, *Фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты* (с. 56–83). Школа “Языки русской культуры”.
- Ужченко, В. Д., & Ужченко, Д. В. (2007). *Фразеологія сучасної української мови*. Знання.
- Ужченко, В. Д. (1994). *Історико-лінгвістичний аспект формування української фразеології* (Дис. ... д-ра філол. наук, Дніпропетровський державний університет).
- Шутова, М. О. (2016). Етнокультурні стереотипні портрети англійців і українців (когнітивно-ономазіологічна реконструкція фразеоформул). Видавничий центр КНЛУ.
- Altenberg, B. (1998). On the Phraseology of Spoken English: The Evidence of Recurrent Word-Combinations. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology* (p. 101–122). Clarendon Press.
- Burger, H. (1998). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Erich Schmidt Verlag.

- Burger, H. (Ed.). (2007). *Phraseologie/Phraseology: An International Handbook of Contemporary Research: Volume 2 (Handbucher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 28/2) (German and English Edition)*. Mouton de Gruyter.
- Clark, Y. (2010). *How idioms work*. Garnet Publishing Ltd.
- Colson, J. P. (2008). Cross-linguistic phraseological studies. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 191–207). John Benjamins Publishing Co.
- Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: Theory, Analysis and Application*. Clarendon Press.
- Granger, S., & Paquot, M. (2008). Disentangling the phraseological web. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 27–51). John Benjamins Publishing Co.
- Gries, S. Th. (2008). Phraseology and linguistic theory: A brief survey. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 3–27). John Benjamins Publishing Co.
- Kipfer, B. N. (2008). *Phraseology. Thousands of Bizarre Origins, Unexpected Connections, and Fascinating Facts about English's best Expressions*. Sourcebooks.
- Langlotz, A. (2006). *Idiomatic Creativity: A cognitive-linguistic model of idiom representation and idiom variation in English*. John Benjamins Publishing Company.
- Levin, M., & Lindquist, H. (2008). Foot and Mouth: The phrasal patterns of two frequent nouns. *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 143–158). John Benjamins Publishing Co.
- Moon, R. (1998). Frequencies and forms of phrasal lexemes in English. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications* (p. 79–100). Oxford University Press.
- Stubbs, M. (2007). An example of frequent English phraseology: Distribution, structures and functions. *Corpus Linguistics 25 Years on*, 89–105.

СЛОВНИКИ

- Баранцев, К. Т. (2005). *АУФС – Англо-український фразеологічний словник* (2-е вид., випр.). Знання, КОО.
- Білоноженко, В. М. (Уклад.). (2003). *Словник фразеологізмів української мови*. Наукова думка.
- Гаврись, В. І., & Пророченко, О. П. (1981). *Німецько-український фразеологічний словник. Deutsch-Ukrainisches phraseologisches Wörterbuch. T.1–2*. Радянська школа.
- Oxford English Dictionary. (n.d.). Retrieved November 11, 2022, from <http://www.oed.com/>

REFERENCES

- Azhnyuk, B. M. (1989). *Anhliys'ka frazeolohiya u kul'turno-etnichnomu vysvitlenni*. Naukova dumka.
- Alefrenko, N. F. (2008). *Frazeologiya v svete sovremennykh lingvisticheskikh paradigm*. Elpis.
- Amosova, N. N. (2013). *Osnovy angliyskoy frazeologii* (3-ê vid.). URSS.
- Balli, SH. (2001). *Frantsuzskaya stilistika* (2-ye izd.). Editorial URSS.
- Baranov, A. N., & Dobrovol'skiy, D. O. (2008). *Aspekty teorii frazeologii*. Znuk.
- Venzhinovich, N. F. (2020). O zaimstvovaniyakh v ukrainskoy frazeologii. In H. Walter, V. M. Mokienko (Hrsg.), *Die slawische Phraseologie: Entlehnungen und Kalkierungen in der slawischen Phraseologie* (s. 43–46). Universität Greifswald.

- Gamzyuk, M. V. (2000). *The emotional component of meaning in the process of creating phraseological units (on the material of the German language)*. KNLU Publishing Center.
- Zavaryns'ka, I. F. (2022). *Frazeolohizmy z onimnym komponentom v anhliys'kiy, pol's'kiy ta ukrayins'kiy movakh: linhvokul'turolohichnyy aspekt*. Osadtsa YU. V.
- Ivchenko, A. O. (1999). *Ukrayins'ka narodna frazeolohiya: onomasiolohiya, arealy, etymolohiya*. Folio.
- Kopylenko, M. M., & Popova, Z. D. (2010). *Ocherki po obshchey frazeologii: Frazeosochetaniya v sisteme yazyka (izd. 2)*. URSS.
- Kramer, S. N. (2002). *Shumery. Pervaya tsivilizatsiya na Zemle* (A. V. Miloserdova, Per.). ZAO "Tsentrpoligraf".
- Krasnobayeva-Chorna, ZH. (2013). Terminosystema frazeolohiyi: struktura ta skladnyky terminolohichnoyi mikrosystemy "frazeoklasyfikatsiya". *Linhvistychni studiyi*, 26, 156–163.
- Kubryakova, Ye. S. (2004). *Yazyk i znaniye. Na puti polucheniya znaniy o yazyke. Chasti rechi s kognitivnoy tochki zreniya. Rol' yazyka v poznanii mira. Yazyki slavyanskoy kul'tury*.
- Levchenko, O. (2005). *Frazeologichna simvolika: Lingvokul'turologichnyy aspekt*. LRIDU NADU.
- Mokiyenko, V. M. (2010). Istoricheskaya frazeologiya slavyanskikh yazykov. V J. Grković-Mejdžor (Ured.), *Teorija dijakhronijske lingvistike i prouchavañe slovenskikh jezika* (s. 103–129). Srpska akademija nauka i umetnosti.
- Potebnya, A. A. (1999). *Polnoye sobraniye trudov: Mysl' i yazyk*. Labirint.
- Selivanova, O. O. (2004). *Narysy z ukrainskoi frazeolohii (psykhokohnityvnyi ta etnokulturnyi aspekty)*. Brama.
- Skrpynyk, L. H. (1973). *Frazeolohiya ukrayins'koyi movy*. Naukova dumka.
- Smit, L. P. (1959). *Frazeologiya angliyskogo yazyka* (A. S. Ignat'yeva, Per.). Uchpedgiz.
- Sprinchak, YA. O. (1976). Etimologicheskyy analiz frazeologicheskikh vyrazheniy. *Ukrainskiy yazyk i literatura v shkole*, 5, 33–38.
- Teliya, V. N. (1996). Obyom frazeologii i tipy yeye yedynits. V V. Teliya, *Frazeologiya. Semanticheskyy, pragmaticheskyy i lingvokul'turologicheskyy aspekty* (s. 56–83). Shkola "Yazyki russkoy kul'tury".
- Uzhchenko, V. D., & Uzhchenko, D. V. (2007). *Phraseology of the modern Ukrainian language*. Knowledge.
- Uzhchenko, V. D. (1994). *Historical-linguistic aspect of the formation of Ukrainian phraseology* (Diss. ... Doctor of Philology, Dnipropetrovsk State University).
- Shutova, M. O. (2016). *Ethnocultural stereotypical portraits of Englishmen and Ukrainians (cognitive and onomasiological reconstruction of phraseological forms)*. KNLU Publishing Center.
- Altenberg, B. (1998). On the Phraseology of Spoken English: The Evidence of Recurrent Word-Combinations. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology* (p. 101–122). Clarendon Press.
- Burger, H. (1998). *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Erich Schmidt Verlag.
- Burger, H. (Ed.). (2007). *Phraseologie/Phraseology: An International Handbook of Contemporary Research: Volume 2 (Handbuecher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft 28/2) (German and English Edition)*. Mouton de Gruyter.
- Clark, Y. (2010). *How idioms work*. Garnet Publishing Ltd.
- Colson, J. P. (2008). Cross-linguistic phraseological studies. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 191–207). John Benjamins Publishing Co.

- Cowie, A. P. (1998). *Phraseology: Theory, Analysis and Application*. Clarendon Press.
- Granger, S., & Paquot, M. (2008). Disentangling the phraseological web. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 27–51). John Benjamins Publishing Co.
- Gries, S. Th. (2008). Phraseology and linguistic theory: A brief survey. In S. Granger, F. Meunier (Eds.), *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 3–27). John Benjamins Publishing Co.
- Kipfer, B. N. (2008). *Phraseology. Thousands of Bizarre Origins, Unexpected Connections, and Fascinating Facts about English's best Expressions*. Sourcebooks.
- Langlotz, A. (2006). *Idiomatic Creativity: A cognitive-linguistic model of idiom representation and idiom variation in English*. John Benjamins Publishing Company.
- Levin, M., & Lindquist, H. (2008). Foot and Mouth: The phrasal patterns of two frequent nouns. *Phraseology: an interdisciplinary perspective* (p. 143–158). John Benjamins Publishing Co.
- Moon, R. (1998). Frequencies and forms of phrasal lexemes in English. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications* (p. 79–100). Oxford University Press.
- Stubbs, M. (2007). An example of frequent English phraseology: Distribution, structures and functions. *Corpus Linguistics 25 Years on*, 89–105.

DICTIONARIES

- Barantsev, K. T. (2005). *AUFS – Anhlo-ukrayins'kyy frazeolohichnyy slovnyk* (2-e vyd., vypr.). Znannya, KOO.
- Bilonozhenko, V. M. (Uklad.). (2003). *Slovnyk frazeolohizmiv ukrayins'koyi movy*. Naukova dumka.
- Havrys', V. I., & Prorochenko, O. P. (1981). *Nimets'ko-ukrayins'kyy frazeolohichnyy slovnyk. Deutsch-Ukrainisches phraseologisches Wörterbuch. T.1–2*. Radyans'ka shkola.
- Oxford English Dictionary. (n.d.). Retrieved November 11, 2022, from <http://www.oed.com/>

Дата надходження до редакції 03.12.2022
Ухвалено до друку 22.12.2022

Відомості про автора

<p>Васько Сергій Романович,</p> <p>аспірант, Київський національний лінгвістичний університет</p> <p>e-mail: serhii.vasko@knu.edu.ua</p>		<p>Сфера наукових інтересів:</p> <p>Когнітивна фразеологія, фразеосеміозис, вторинна номінація фразем, внутрішня форма фраземних знаків</p>
--	---	--